

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
Contrib. Luisterkr. f 1,— . Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

HUMANISTISCH VERBOND 15 JAAR

Op 17 februari 1946 werd het Humanistisch Verbond opgericht. Reeds meermalen is in deze rubriek op de doelstellingen en de taken van dit verbond gewezen. Wij zullen hierover thans niet schrijven. Wel willen wij wijzen op de bijeenkomsten welke ter gelegenheid van dit jubileum worden gehouden.

Verdere inlichtingen zullen U door het secretariaat van de gemeenschappen gaarne worden verstrekt.

U komt toch ook?

jubileumbijeenkomsten

- Amsterdam** op vrijdag 17 februari in het Spinoza Lyceum, P. van Anrooystraat.
Spreker: Prof. Dr. B. W. Schaper.
Cabaret. Aanvang om 20.00 uur, toegangsprijs f 0,90.
- Arnhem** op vrijdag 17 februari in Royal, Willemsplein.
Spreker: Prof. Dr. J. C. Brandt Corstius.
Voordracht en muziek. Aanvang om 20.00 uur, toegangsprijs f 0,75.
- Heerlen** op vrijdag 17 februari in het Protestants Verenigingsgebouw, Maanstraat.
Spreker: Th. W. Polet.
Voordracht en muziek. Aanvang 19.30 uur, toegangsprijs f 0,75.
- Hiengelo** op vrijdag 17 februari in de kleine zaal van het Concertgebouw.
Spreker: D. Th. F. d'Angremond.
Voordracht, muziek en ballet. Aanvang 20.00 uur, toegang vrij.
- Rotterdam** op vrijdag 17 februari in de Flevozaal van de „Twaalf Provinciën”, Hoogstraat.
Spreker: Prof. Dr. G. Stuiveling.
Cabaret en muziek. Aanvang 20.00 uur, toegang vrij.
- Utrecht** op vrijdag 17 februari in het Erasmushuis, Oudegracht 152.
Spreker: Dr. J. P. van Praag.
Voordracht en muziek. Aanvang 20.00 uur, toegangsprijs f 1,—.
- Den Haag** op zaterdag 18 februari in de zalen van de Dierentuin.
Spreker: Prof. Dr. Libbe van der Wal.
Aanvang zaterdag 16.00 uur.
Zaterdag 20.00 uur: concert.
- Groningen** op zondag 19 februari in Huize Maas, Vismarkt.
Spreker: Dr. J. P. van Praag.
Voordrachten door Enny Mols-De Leeuwe.
- Alkmaar** op maandag 20 februari in paviljoen Kinheim, t/o Station.
Spreker: M. J. F. Ehrbecker.
Muziek. Aanvang 8.00 uur.

MENSEN VAN DEZE TIJD

Nu ik de titel weer hoor, vind ik hem eigenlijk niet goed, al heb ik hem zelf gekozen. „Mensen van deze tijd” klinkt eigenlijk te algemeen; het doet denken aan theoretische beschouwingen. Maar ik wilde spreken over U en mij, en over onze zorgen en zorgjes; en ook over onze stille verlangens en onze teleurstellingen. Kortom over ons leven van vandaag zoals het reilt en zeilt in deze tijd. Ik wou het hebben over onze ongerustheid als we de krant lezen, over ons gevoel van hulpeloosheid als we met de jeugd te maken hebben (of misschien omgekeerd de ergernis bij de jeugd als ze met de ouderen te maken hebben), over onze verwarring als we moderne kunst zien en horen, over onze angst als we denken aan wat er in de wereld gebeurt en gebeuren kan.

Maar denkt U nu niet dat ik daarover in een pessimistische toon zou willen spreken. Ik hoor helemaal niet tot de boetprofeten die zich uitputten in klaagzangen over de wereld van tegenwoordig. Wat ons benauwt is niet iets ergers of slechters dan er altijd geweest is. Ik geloof er niets van dat de wereld en de mensen altijd maar slechter worden. De hele geschiedenis door heeft men altijd weer dergelijke klaagzangen aangeheven. Dat is dus niets nieuws. Maar ik geloof wel, dat wij nog minder raad weten met ons bestaan dan de mensen vroeger. We hebben namelijk veel meer het gevoel dat wij er verantwoordelijk voor zijn en er iets van moeten maken. Vroeger zei men: God wil het zo, of dat is nu eenmaal de gang van de dingen. Maar wij hebben het gevoel dat het onze schuld is, als de dingen mislopen. En daarbij hebben we minder innerlijk houvast, dat ons sterk doet staan temidden van de wisselvalligheden van het leven. Wij voelen ons in ieder opzicht onzeker.

En toch biedt de wereld van vandaag ons vroeger ongekende mogelijkheden. We beschikken over nieuwe energiebronnen; straks maken we voedsel uit de zee; de gezondheidsleer en de gezondheidszorg nemen hand over hand toe. Electronische breinen zorgen voor de zelfregulering, de z.g. automation van hele bedrijven. Dat heeft zelfs aanleiding gegeven tot een nieuwe wetenschap; de stuurkunde, die ook weer allerlei mogelijkheden opent op andere gebieden. Zo heeft bijvoorbeeld deze technische wetenschap de genezing van het beven en trillen dat men soms bij oudere mensen ziet, een stap nader gebracht. In het algemeen maken allerlei wetenschappen een stormachtige ontwikkeling door, en hand in hand daarmee gaat een snelle wijziging in onze levensstijl, onze opvattingen, onze kijk op het bestaan. Dat ziet men natuurlijk het eerst en het best bij de voortrekkers, de uitzonderlijke figuren, maar we zijn allemaal anders geworden; minder traditioneel, nuchterder en ook zelfstandiger, meer geneigd onze eigen weg te gaan.

Maar we voelen ons daarbij dikwijls heel onzeker. En geen wonder. We leven temidden van een technische en geestelijke revolutie. Er is in de laatste vijftig jaar meer

veranderd dan in de voorgaande 5.000 jaar. Misschien kunnen we de tijd, die wij beleven alleen maar vergelijken met de periodes, die verborgen is in de mist van het verleden, toen de mens voor het eerst leerde vuur te maken en te gebruiken en ruwe stenen als werktuigen leerde hanteren. Daarmee alleen is de revolutie, die we nu meemaken te vergelijken. Ook op het terrein van het denken. Onlangs zag ik in een boekje van een moderne natuurkundige de uitdrukking staan: Einstein, de laatste der klassieke natuurkundigen.... Dat spreekt boekdelen, zo'n onopzettelijk zinnetje: Wij leken denken, dat Einstein zo'n beetje het nieuwste van het nieuwste vertegenwoordigt; nee, horen we nu „hij was de laatste van de oude generatie.”

Geen wonder, dat we nu en dan de kluts kwijt raken en denken, dat de wereld ongeveer vergaat. Maar wat wij zien als ontbinding, afbraak, ondergang, kan heel goed het begin zijn van nieuwe binding, nieuwe opbouw, nieuw leven. Daarvoor is nodig, dat wij ons niet vastklampen aan oude vormen, maar aan de andere kant helder voor ogen hebben: de paar dingen, waarop het aankomt in een mensenleven. Onlangs zag ik de bekende film van Brigitte Bardot: *La Verité*. Het schijnt, dat brave lieden, daarbij nogal eens zitten te griezelen, met de gedachte: Zo is de jeugd nu. Maar dat is om te beginnen al een misverstand. Even groot als wanneer men bij het zien van een misdadigersfilm zou zeggen: zo zijn de ouderen nu. In die zin kan men nooit over een hele generatie spreken. Onder alle generaties vindt men sleurmensen en buitenbeentjes, schavuiten en goeierds, egoïsten en sympathieke lieden. Maar er is nog een andere reden om zo'n film van Brigitte Bardot met voorzichtigheid te beoordelen. Het persoonlijke, dat zij uitbeeldt in „*La Verité*” vind ik inderdaad misdadig, of beklagenswaardig, al naar men het bekijkt. Niet in de eerste plaats echter om de seksuele losbandigheid, waarover men zo graag het hoofd schudt, maar om het afgrijselijke egoïsme, waaraan zij zich overgeeft.

Daarvoor vraag ik nu Uw aandacht. Dat de zeden veranderen, is een onmiskenbaar feit. Niet alleen op seksueel terrein, maar op ieder gebied; niet alleen bij de jeugd, maar ook bij de ouderen. Het heeft geen zin daarover te mokken of te weklagen. Maar het heeft alle zin, ja, het is zelfs een kwestie van zijn of niet-zijn, daarbij de menselijkheid hoog te houden. Een onmenselijk leven is een zinloos leven. Want zinloos is een zelfzuchtig leven, waarbij de belangen en verlangens van anderen niet meetellen. Ik zeg niet, dat men zichzelf moet wegcijferen, maar dat eigenbelang moet worden afgewogen tegen dat van anderen. Wie dat niet doet, vereenzaamt en miskent wat het leven warmte en waarde geeft. Hij kan alles bereiken wat hij wil, maar op een gegeven moment komt hij voor de vraag te staan: En wat dan nog? Is het leven me niet als zand door de vingers gelopen?

In deze tijd van overgang en onzekerheid

een uitzending voor de avro-microfoon van dinsdag 7 februari 1961

komt het er op aan de kern van ons menszijn te verdedigen, niet de uiterlijke vorm. De mens leeft niet als een roofdier dat, gedreven door instinct, zijn prooi grijpt, waar het die vinden kan.

De mens is ook geen kuddedier, dat evenzeer door instinct zich voegt in de kudde. Maar echt menszijn betekent in een zekere vrijheid beslissingen nemen; beslissingen die de eigen ontplooiing mogelijk maken, zonder die van anderen onevenredig te bedreigen. Daarom is menszijn verantwoordelijk zijn; tegenover zichzelf, tegenover anderen, tegenover de samenleving. Wie dat miskent, verloochent zijn menselijkheid en mist in zijn leven lijn en richting. Dat maakt hem hulpeloos, onbevredigd, wanhopig. Hij mist ieder innerlijk houvast in een wereld die van buiten af zo weinig houvast biedt. Als we beseffen dat menszijn betekent ontsnappen aan de beperktheid van het ik, als we beseffen dat de mens pas daardoor functioneert in het geheel van leven en zijn, als we bemerken dat daardoor het bestaan pas werkelijk de moeite waard wordt, dan verkrijgen we de innerlijke zekerheid die we nodig hebben om de weg te vinden in een verwarrende werkelijkheid.

Dan kunnen we ook voor anderen iets betekenen. Die anderen zijn ouderen en jongeren gelijkelijk. Maar ik wil het nu eerst vooral hebben over de jongeren. Die hebben er recht op, dat wij ze proberen te begrijpen, dat we beseffen dat de wereld van nu anders is dan de wereld van tientallen jaren geleden; dat de zeden van nu anders zijn dan de zeden van toen. Maar ze hebben er ook recht op, dat we zelfbewust en doelbewust hooghouden die paar waarden waar het in een mensenleven werkelijk op aan komt. Ze hebben daar recht op, al was het alleen maar om er zich tegen te kunnen afzetten. Ik heb wel eens het gevoel, dat wij zo bang zijn, het contact met de jeugd te verliezen, dat we ze onthouden, wat ze nu juist van ons verwachten: onze eigen levenswijsheid. Niet onze eigen veroordelen en gewoonten, maar onze echte overtuiging. Maar dan moeten we natuurlijk zo'n overtuiging hebben. Het is niet genoeg zo iets voor te wenden, het moet leven in ons. En we moeten er voor durven uitkomen. Ik denk wel eens dat het probleem van de jeugd eigenlijk het probleem van de ouderen is: die namelijk niet willen weten dat ze de ouderen geworden zijn. Wij weten geen raad met ons ouder worden, met de altijd naderende dood; en daarom weten we geen raad met de jeugd, omdat onze grootste vrees is voor oud te worden versleten.

Nogmaals ik pleit niet voor conservatisme, voor verouderde vormen, voor zinledige tradities. Maar ik pleit er voor dat wij, levend tussen geboorte en dood leren beseffen waar het eigenlijk op aan komt en ons daarvoor geven. Daar heeft de jeugd recht op, want zij moet met ons worstelen, daar hebben de ouderen recht op, want daardoor gaat ons leven wat voor ze betekenen en daar hebben we zelf recht op, want zo alleen krijgt ons leven die kleur en inhoud waardoor het zichzelf genoeg wordt. Dan immers weten we niet voor niets te leven. Dat geeft richting aan ons bestaan in de samenleving, in de dagelijkse omgang en in ons gezin. Dat geeft houvast te midden van de onzekerheden op bijna ieder gebied, bij het lezen

van de krant, bij het doen van ons werk, bij de omgang met die ons na staan.

Wij staan er nu eenmaal voor, dat we als mensen van deze tijd een menswaardig leven willen leven. Van ons wordt geëist dat we ons daarbij niet laten drijven op gewoonte en conventie, maar zelf vindingrijk zijn, en iets van het leven maken zonder grote woorden. Daarvoor is het nodig, dat we met open ogen en oren de ingewikkeldheden van het huidige bestaan tegemoet treden en daarin een weg vinden die echt menselijk is. Dat betekent dat we in ons gezin ons best doen iedereen het gevoel te geven dat hij er bij hoort en er veilig is. Bij alle nuchterheid moet er ruimte zijn voor wederzijdse genegenheid, waaraan mensen van nu niet minder dan ooit behoefte hebben. In ons werk proberen we iets te leggen van het besef, dat de mens daardoor iets van menselijke vorm en orde brengt in een in vele opzichten wrede en vormloze natuur. En bovendien bindt het ons aan de samenleving der mensen waarop we nu eenmaal onverbiddelijk zijn aangewezen. In de omgang met anderen zullen we het persoonlijk element trachten te handhaven, ondanks de vernummering waartoe de maatschappelijke verhoudingen leiden. En in de politiek zullen we opkomen voor waarachtigheid en rechtvaardigheid en voor vormen waarin nieuwe wereldverhoudingen tot ontwikkeling gebracht kunnen worden.

Nu vraagt men wel: Wat helpt dat nu allemaal? Eigenlijk een vreemde vraag. Men bedoelt dan zo iets als: Daarmee kan men toch geen wereldcatastrofe tegen houden: zelfs niets doen tegen haat, wantrouwen, afgunst, liefdeloosheid en zelfzucht, die zovelen ontmoedigen? Mijn antwoord is: ja en nee. Natuurlijk beschikken we niet over wondermiddelen. Maar juist daarom moeten we de kleine dagelijkse dingen niet onderschatten. Zij scheppen een klimaat waarin de krachten gewekt worden, die we voor de oplossing van onze grote moeilijkheden zo nodig hebben. En bovendien: Zij hebben hun betekenis op zichzelf. Want ze maken ons leven de moeite waard, ook al blijft de wereld weerbarstig en angstaanjagend.

Waar het op aan komt, dat is dat wij zelf weer gaan beseffen wat ons leven zin en richting geeft en elkaar daarbij niet in de steek laten. Daarom hebben velen die zo denken als ik, zich verenigt in het Humanistisch Verbond, dat juist dezer dagen vijftien jaar bestaat. Natuurlijk kan men net zo goed humanist zijn als men daar geen lid van is, maar het is de moeite waard om tezamen deze opvattingen te beklemtonen: zowel tegenover hen die de ernst van dit humanisme miskennen, als tegenover hen die in de dagelijkse sleur hun menszijn vergeten. Niet alleen in onze eigen omgeving, maar ook in de samenleving kunnen we zo een centrum scheppen van echte menselijkheid. En de ervaring leert, dat jaarlijks duizenden daar een beroep op doen om hen bij te staan in hun vragen, hun moeilijkheden en hun noden! Ik hoop dat U daarover ook eens nadenken wilt, want alleen door ons ten volle rekenschap te geven van onze verantwoordelijkheid, beantwoorden we ten volle aan onze roeping als mensen van deze tijd.

Dr. J. P. VAN PRAAG.

VIJFTIEN JAAR GEORGANISEERD HUMANISME

Er zijn sommige boeken, sommige schilderijen, sommige denkbeelden ook, waarvan men het gevoel heeft dat ze altijd hebben bestaan. Ik vind het maar moeilijk, me in te denken dat Multatuli Gorters Mei nooit heeft gelezen; dat Da Costa van Multatuli's Max Havelaar niets heeft geweten; dat Bredero de Nachtwacht nooit heeft gezien, en Bach geen enkele maat heeft gehoord van Mozart of Beethoven. Natuurlijk weet iedereen dat de menselijke cultuur een historisch verschijnsel is, met andere woorden, dat de grote prestaties van de mensheid gebonden zijn aan plaats en tijd. Maar juist als men het over de allergrootste prestaties heeft, schijnen plaats en tijd volstrekt onbelangrijk. Dan lijkt het, alsof de eeuwigheid in menselijke aanduidingen is benaderd en vastgelegd; en die herkenning gaat samen met een zo sterk gevoel van natuurlijkheid, dat men het onnatuurlijk vindt dat vroegere generaties zo'n herkenning moesten missen. Op dat ogenblik vragen wij ons af, wat de mens eigenlijk was zonder Goethe, zonder Beethoven, zonder Mozart, zonder Kant, zonder Bach, zonder Spinoza, zonder Rembrandt, zonder Shakespeare, zonder Dante. Misschien is dat tevens het ogenblik waarin we ons in een flits bewust worden, hoe weinig wij zouden zijn zonder het werk van de groten die ons zijn voorgegaan.

Er is, geloof ik, geen scherper onderscheid vindbaar tussen het Humanisme en het Christendom, dan de algemeenheid van de voorgangers ter ene, en de beperking van de voorgangers ter andere zijde. De kerk heeft niet enkel een theologisch systeem dat zich als waarheid aandient en een gemeenschap die meer dan menselijke pretenties heeft; de kerk heeft vóór alles een persoonlijke grondslag in de onvergelykbare gestalten van haar stichter.

De humanist heeft eerbied voor deze overtuiging, al deelt hij haar niet; hij heeft ook eerbied voor Jezus van Nazareth, al erkent hij hem niet als onvergelykbaar. Het Humanisme heeft geen behoefte iemand te ontkennen of te miskennen, wie dan ook, maar het is ook niet bereid iemand te overkennen, als ik dat woord hier maken mag. Het is bereid de zeer grote mensen in hun onvervangbare menselijke grootheid te bewonderen; maar iets boven-menselijks in hen te zien, lijkt ons overbodig. Men verkleint de mens en de menselijke mogelijkheden, zodra men het beste waartoe hij in staat is, opvat als iets van buiten hem afkomstig. Met het slechtste gaat het evenzo: niet van buiten-af, niet van onder-op, is het kwaad afkomstig, maar van binnen-uit.

Zoals het moeilijk is, ons de mensheid te denken zonder Hamlet en De Nachtwacht, zo is het ook bijzonder moeilijk ons de mensheid te denken zonder deze voor de hand liggende humanistische idee. En als men op de wijze van de cultuurgeschiedenis de reeks der eeuwen nagaat, komt men haar ook wel hier en daar bij enkelingen of bij groepen tegen. Wij zijn ons als Humanisten de lang-

durige voorgeschiedenis van onze overtuiging wel bewust en wij zullen ons noch schamen voor de Griekse en Romeinse oudheid, noch voor de renaissance en binnen onze grenzen niet voor figuren als Erasmus, Coornhert of Spinoza. Maar juist als wij zo geschiedkundig mogelijk ons rekenschap geven van wat de rijkdom is van onze geestelijke erflaters, moeten wij erkennen dat de idee van het Humanisme in West-Europa een zaak is geweest van even afzonderlijke als uitzonderlijke personen. Kleine groepen leerlingen, jongeren en bewonderaars mogen hun geestesgoed hebben bewaard en verbreid, tot een grotere stroming is het nooit gekomen. Geheel andere denkwerelden hebben West-Europa beheerst en gestuurd: godsdienstige en staatkundige. En die periode is nog niet voorbij, al komt het einde in zicht. Een einde vol mogelijkheden voor een nieuw begin, indien de tijd ons daartoe gegeven wordt door de techniek.

Vraag ik mij af, wat het belangrijke is geweest, vijftien jaar geleden, toen een klein aantal mensen die elkaar uit jeugdbeweging of illegaliteit kenden, het Humanistisch Verbond hebben opgericht, dan ligt het antwoord voor de hand.

Het allerbelangrijkste is geweest, dat wij een overtuiging, die eeuwenlang bij *enkelingen* heeft bestaan, geschikt achtten voor *een beweging*.

Dit betekent, dat niet de *enkelingen* en de uitzonderlijke mens, voortvloeiend van een rijke klassieke beleving, de drager zou wezen van dit moderne Humanisme, maar iedere mens, die zonder dogma of vooroordeel de menselijke positie erkent en de menselijke verantwoordelijkheid aanvaardt.

Is het geloof in de mogelijkheid, ja de noodzaak van een humanistische beweging de wezenlijkste toevoeging die de humanistische idee in 1946 in ons land onderging, onmiddellijk daarmee verwant was nog een tweede wijziging. Het Humanisme in vroegere eeuwen heeft zich als wijsgerige, religieuze en zedelijke overtuiging vooral gericht tot een bepaald gedeelte van de mens: tot zijn denken. Het deed een beroep op een belangrijk en onmisbaar deel van de persoonlijkheid, maar eigenlijk nooit op de gehele mens, die immers nog zoveel meer is dan een denkend zoogdier. Wij zouden de humanistische traditie verloochenen, indien wij niet met Kant erkennen dat de rede de laatste toetssteen van de waarheid is. Maar wij zouden iets nog veel belangrijkers moeten verloochenen, namelijk onze eigen onmiddellijke zelfervaring, indien wij de mens beperkt achten tot zijn denkende geest, zonder rekening te houden met heel andere, even menselijke factoren: zijn driften, zijn gevoelens, zijn waarde-oordelen, zijn behoefte aan erkenning en aan medemenselijkheid, en nog zo veel meer. Wil het Humanisme uitgaan van de mens als zodanig en zich richten tot de mens als zodanig, dan moet het méér zijn dan rationalisme, en

voor het organiseren van z'n humanistische beweging ook andere methoden gebruiken dan de rationele alleen. Vandaar dat het Humanistisch Verbond zo veel arbeid op een zo breed gebied heeft ondernomen en zich in deze 15 jaar met zoveel vraagstukken heeft beziggehouden. Arbeid van ontwikkeling, bezinning en ontspanning, van hulp in verdriet en nood, bij mensen met huwelijks- en gezinsmoeilijkheden, bij arbeiders in werk-kampen, bij militairen, bij gedetineerden. Arbeid inzake grondslagen en vormen van ons onderwijs, inzake huwelijkswetgeving, inzake militaire vraagstukken, inzake het rassenprobleem en wat niet al.

De invloed van deze veelvuldige en veelzijdige activiteit, die grotendeels door een paar duizend mensen in belangeloze toewijding is verricht, heeft naar mijn vaste overtuiging het beeld van Nederland definitief gewijzigd en is bezig het ook het beeld van Europa en van de wereld te doen. Want nu voor het eerst heeft die grote en jaarlijks groeiende massa van ondogmatische, vrijzinnige, buitenkerkelijke mensen, die overal ter wereld, ook in de niet-christelijke cultuurgebieden is ontstaan, een eigen verantwoorde levensvisie en een eigen apparaat om daarvan te getuigen. Geen enkele godsdienst kan de pretentie van de enige te zijn nog langer volhouden op een aarde waar de miljoenen massa's niet meer gescheiden van elkaar leven, maar met elkander in aanraking zijn gekomen door de moderne techniek en daardoor elkanders levenswijze en levensinzicht leren kennen. Maar geen enkele godsdienst kan de pretentie van de enige te zijn prijsgeven op straffe van zelfvernietiging.

Juist omdat het Humanisme deze pretentie nooit heeft gehad, is het nu de geroepene in een periode waarin al de oude, van oudsher bestaande groeperingen hun afgescheiden staat verliezen. In de twintigste eeuw staan de muren die de sociale standen scheiden, vrijwel op instorten; maar de muren tussen de naties, tussen de rassen, zijn evenzeer ondermijnd. De tragiek van gebieden met rassendiscriminatie is geen ethische tragiek en schuld alleen, maar ook de schuldige tragiek van hen die willens en wetens ten achter blijven bij de ontwikkeling van de tijd. Het Humanisme dat de mens principieel erkent als mens, als medemens, ongeacht stand, natie of ras, kan wellicht beter dan enige andere levensbeschouwing bemiddelend werken in dit enorme proces van onze bewogen eeuw.

Na vijftien jaar moeten wij enkele dingen

met grote duidelijkheid vaststellen. Het eerste is dit, dat het georganiseerde Humanisme in Nederland een factor is geworden die men niet meer weg kan denken, of men dat prettig vindt of niet. Nooit zijn de woorden humanisme en humanistisch zo vaak in discussie, artikel of boek gebruikt, pro en contra, als in de voorbije jaren; en zelfs de al of niet opzettelijke pogingen om verwarring te stichten door deze woorden ook te bezigen voor kerkelijke activiteiten, brengt daarin geen wijziging.

Maar wij kunnen nog meer constateren: dit — dat zelfs onze tegenstanders onze wensen en eisen niet zelden hebben erkend en ingewilligd, op grond van onze rechtmatige argumenten alleen en niet op grond van onze georganiseerde miljoenen-massa's. Het is een merkwaardig feit, dat het Humanistisch Verbond veel meer gezag blijkt te bezitten en veel meer invloed blijkt uit te oefenen, dan uit z'n bescheiden ledental mag worden afgeleid. Dat ligt, dunkt mij, aan twee oorzaken. Enerzijds het besef, juist bij de anderen, dat de redelijkheid van onze doeleinden door hen moeilijk kan worden afgewezen zonder dat zij zichzelf verdacht maken van onredelijkheid. Anderzijds het besef, ook bij die anderen, dat het georganiseerde Humanisme veel meer vertegenwoordigt dan de leden alleen.

En daarmee staan wij nu, bij dit derde lustrum, voor een fundamentele vraag: waarom laten de paar miljoen buitenkerkelijken in ons land toe, dat hun ondogmatische levensvisie, hun vrijheidszin, hun verdraagzaamheid, hun geestelijke belangen worden behartigd en bepleit door een zo klein Verbond? Wordt het voor hen geen tijd om te erkennen, dat hun zaak en onze zaak één zijn, dat hun werk met ons werk samenhangt, ja vaak samenvalt, en dat hun werk in ons werk de invloed ervan zou verdubbelen?

Is het niet zo, dat ook het Humanisme een begrip is geworden waarvan men meent dat het altijd heeft bestaan en dus ook altijd zal bestaan, zonder zich af te vragen wie, waar en wanneer de organisatie hebben opgebouwd en in stand gehouden, dag voor dag?

Men mag het Humanistisch Verbond geluk wensen met wat er in de voorbije 15 jaar werd verricht. Maar men zou het pas gelukkig maken, als men actief mee ging doen aan de vele arbeid in de komende 15 jaar!

Prof. dr. GARMT STUIVELING.

lezingen voor de radio

- vr. 17 febr. V.P.R.O. 19.45 uur: J. Bijleveld: 15 jaar Humanistisch Verbond.
- zo. 19 febr. VARA 9.45 uur: Dr. H. Bongers: „Is er veel veranderd?”
- zo. 26 febr. VARA 9.45 uur: Dr. G. W. Huygens: „In het teken van het boek”.
- zo. 5 mrt. VARA 9.45 uur: Prof. Dr. Libbe van der Wal: „En wat zegt een humanist daarvan?”
- di. 7 mrt. A.V.R.O.: 16.— uur: Prof. Dr. Ir. J. P. Mazure: onderwerp nog onbekend.
- zo. 12 mrt. VARA 9.45 uur: S. Bouma: „Alledaags humanisme”.

FISCUS

Van tijd tot tijd onderhoud ik innige relaties met de hoogste regeringskringen.

Daar verhef ik mij niet op, want ik zou wel willen, dat het niet het geval ware. Ik heb hier namelijk de brieven op het oog, die ik door of vanwege Zijne Excellentie de minister van Financiën toegezonden krijg. Het treft mij telken jare opnieuw, dat de brieven op zulk een gebiedende toon zijn gesteld. Zojuist kwam ik in het bezit van een zogenoemd aangiftebiljet en dat wemelt van de uitdrukkingen „u moet”, „u dient”, „u behoort”. Men is na lezing geneigd te vragen of het niet wat vriendelijker kan. Tenslotte krijgen die lui toch een miljard of acht van ons en daar kunnen ze naar mijn mening toch op zijn minst wel een behoorlijke toon voor aanslaan.

Maar neen, narrig wordt mij nog meegegeeld, dat ik vier jaar de gevangenis in kan gaan en twintigduizend gulden boete mag betalen, als ik het verkeerd doe. En als ik, uit angst voor zulke zware straffen, zou zeggen: „Ik doe maar niks”, is het ook niet goed, want dan betaal ik ook boete, echter deze keer slechts f 1000,— dus dat schikt nogal.

Nu ben ik voldoende staatsburgerlijk om te beseffen, dat minister Zijlstra ook zijn huishoudgeld moet hebben. En mijn vaderlandse geestdrift gaat zelfs zó ver, dat ik maar liefst zoveel mogelijk belasting zou betalen. Maar ik vind het onplezierig als ik meer betaal dan nodig is. En daar is onze overheid steeds op uit.

Wat toch is het geval?

De minister wil dat ik mijn aangifte zonder voorbehoud naar waarheid doe. Akkoord. Maar waarvan leven dan al die belasting-consulenten en adviseurs, zoudt gij denken? Dat zijn de mensen, die precies weten wat dat zonder voorbehoud en naar waarheid betekent. Zij weten, dat onze regering in allerlei voor de gewone sterveling onbereikbare en in elk geval onleesbare voorschriften de mogelijkheid heeft geopend hier en daar wat af te trekken. Ik heb dat jarenlang verzuimd. Maar dacht gij, dat de minister ooit een brief heeft gezonden, waarin hij mij er op wees, dat ik mijzelf tekort deed? Hij dacht er niet aan. Hij streek maar op. En je ziet er nooit een cent van terug.

Wie dus niet precies volgens de voorschriften handelt tot zijn eigen nadeel wordt aanmerkelijk minder nauwgezet behandeld dan iemand, die evenzeer van de voorschriften afwijkt, maar dan tot zijn voordeel. Het verschil in behandeling is vier jaar en 20 mille. En dan al die onbescheiden vragen. Zo zou ik eventueel moeten meedelen, wanneer mijn huwelijk is ontbonden en waardoor. Nou ben ik nog zover niet, maar zou het oorbaar zijn alle kleine meningsverschillen, die tot

zo'n droevig resultaat leiden aan prof. Zijlstra mee te delen?

Uiteraard is van zo'n biljet de afdeling „aangifte van het inkomen” het voornaamste deel. En als ik dat allemaal lees ben ik altijd zo blij, dat ik niet tot de gezeten burgers behoor en geen bedrijf leid. Wat die mensen niet allemaal moeten onthouden! Dat gaat maar over gewaarmerkte afschriften en gespecificeerde winstberekeningen, opbrengsten van roerende en onroerende goederen, renten en dividenden, huren en pachten en „andere periodieke inkomsten”. Daar heb ik gelukkig niet mee te maken. Maar het bijhouden van de gewone inkomsten is al moeilijk genoeg. Ik moet onder veel meer opgeven wat ik verdiend heb met werkzaamheden, die ik slechts voor éénmaal heb verricht. Hoe zou ik dat kunnen onthouden. Daar ga ik toch geen lijsten van aanleggen? En ook het schrijven van „boeken, artikelen e.d.” is een belastbare zaak. Alsof het schrijven zelf al geen belasting genoeg was. Laten wij aannemen, dat het stukje, dat gij thans onder het oog hebt onder „e.d.” valt. Wilt u zo vriendelijk zijn mij volgend jaar te helpen onthouden, dat het verschenen is? Anders loopt u kans, dat ik u de eerstvolgende vier jaar in het geheel niet of vanuit de nor bedienen moet. Nu zal men misschien zeggen, dat dit een zuur betoog is en dat de regering dan toch maar de moeite heeft genomen een uitvoerige toelichting aan het biljet toe te voegen. Dat is waar. Ik heb dit stuk ingezien. Het begon mij al meer en meer te duizelen. Ik moest voortdurend artikelen IB in zien en ik heb IB niet eens in huis.

Eén vraag heeft mij in het bijzonder geraakt door de gevoelloosheid, die er uit spreekt. Hij luidt: „Bestaat reeds thans het vermoeden dat u in 1962, tengevolge van ziekte of gebreken, minder dan 1/3 zult kunnen verdienen van hetgeen met U vergelijkbare gezonde belastingplichtigen in staat zijn te verdienen?”

Hoe kan ik dat nou weten? Kan ik in de koffiedik kijken?

Zeker is, dat ik in deze droeve toestand kom te verkeren, als ik nog anderhalf jaar aangiftebiljetten moet lezen. En zelfs afgezien daarvan is het zeer wel mogelijk, dat ik zo gemakzuchtig word (hetgeen een gebrek kan worden genoemd), dat met mij vergelijkbare gezonde belastingplichtigen meer dan drie-maal zoveel verdienen als ik. Ik ken wel van die uitgeslapen knapen, die uit hun letteren flink geld weten te slaan. Zo wordt de luiheid beloond en de vlijt gestraft.

Neen, in theorie ben ik een hartstochtelijk belastingbetaler, maar in de praktijk heb ik enkele bezwaren. Daar wordt echter geen rekening mee gehouden. Ik heb er tenminste in de Toelichting niets over gevonden.

H. H.

— Wanneer U een paar luchtkastelen hebt opgetrokken, hoeft uw werk niet vergeefs te zijn geweest: de plaats is goed gekozen. Nu is het zaak om de fundamenten eronder te plaatsen.

Henry D. Thoreau

— Het is vervelend om oud te worden, en toch is het 't enige middel dat men gevonden heeft om lang te leven.

Auber